

Autor: Lucian Tudor

V mezidobí od konce 1. světové války do nastolení národně socialistického režimu se z politické, hospodářské a sociální krize, do níž se Německo následkem porážky ve válce propadlo, zrodilo hnutí, jež vešlo ve známost jako „konzervativní revoluce“, případně „revolučně konzervativní hnutí“, jehož příslušníci jsou označováni jako „konzervativní revolucionáři“ či „neokonzervativci“.

Samotný termín „konzervativní revoluce“ se masověji rozšířil hlavně díky projevu slavného básníka, katolického kulturního konzervativce a monarchisty Huga von Hofmannsthal z roku 1927. 1] Hofmannsthal tehdy mj. řekl: „Proces, o němž mluvím, není ničím menším, než konzervativní revolucí v Evropě dosud nepoznaného rozsahu. Jejím cílem je forma, nová německá realita, jež bude společná celému národu“. 2]

Přestože by se z těchto slov mohlo zdát, že hnutí konzervativní revoluce bylo plné lidí s totožným světonázorem, ve skutečnosti se čelní myslitelé a představitelé konzervativní revoluce často názorově rozcházeli. Dodejme také, že přestože filozofické ideje tohoto „nového konzervatismu“ ovlivnily německý národní socialismus i fašismus, bylo by omylem označovat toto hnutí za fašistické či „protonacistické“. I když někteří konzervativní revolucionáři mluvili pochvalně o fašismu a někteří se nakonec přidali k národním socialistům (mnozí však nikoliv), jejich myšlenky se od obou politických skupin do značné míry lišily.

Jelikož mnozí myslitelé řazení k hnutí zastávali pozice v rozporu s myšlenkami jiných lidí označovaných za konzervativní revolucionáře, je velice obtížné shrnout jejich myšlení s náležitou přesností. V zásadě se však shodovali na důležitosti *Volk* (což lze s ohledem na kontext přeložit jako „lid“, „/politický/ národ“, „eticita“ nebo „/pokrevní/ národ“) a kultury, ideji *Volksgemeinschaft* („národní společenství“) a odmítnutí marxismu, liberalismu i demokracie (především v její parlamentní podobě). Často se také vymezovali proti lineárnímu

výkladu dějin, když sami upřednostňovali cyklické pojetí historie, konzervativní a nemarxistické formy socialismu a nutnost zformování autoritářských elit. 3]

Jednalo se tedy o hnutí v obecném smyslu konzervativně smýšlejících Němců, kteří cítili zklamání ze stavu, v němž se Německo po porážce v 1. světové válce ocitlo, a snažili se proto přijít se současně konzervativními i revolučními idejemi.

Nejlepší cestou, jak porozumět konzervativní revoluci a jejím perspektivám, bude pravděpodobně podívat se trochu blíže na její čelní intelektuální představitele a jejich myšlení. V následujícím textu bych tak předstřel velice stručný přehled nejvýznamnějších konzervativně revolučních intelektuálů a klíčových rysů jejich filozofie.

Vizionáři nové Říše

Nejvýznamnějšími Němci, u nichž se setkáváme s optimistickými vizemi „Třetí říše“, byli Stefan George, Arthur Moeller van den Bruck a Edgar Julius Jung. Stefan George nebyl na rozdíl od zbylých dvou mužů typickým intelektuálem, ale básníkem. George tak své konzervativně revoluční vize „nové Říše“ vyjadřoval především básnickým jazykem, jímž oslovil mnoho mladých německých nacionalistů a dokonce i intelektuálů; v čemž také spočívá jeho historický význam. 4] Hovoříme-li ale o intelektuálech, pak za sebou nejhlubší intelektuální otisk zanechali Arthur Moeller van den Bruck (jenž má hlavní zásluhu na popularizaci termínu „Třetí říše“) a Edgar Julius Jung.

Arthur Moeller van den Bruck

Moeller van den Bruck byl historik kultury, politicky činným se stal koncem 1. světové války, kdy spoluzakládal konzervativní *Juniklub* („Červnový klub“), jehož byl ideologickým vůdcem. 5] Ve svém *Der preussische Stil* („Pruský styl“) popsal to, co označoval za pruský charakter, jehož klíčovým rysem byla podle něj „vůle ke státu“ a v *Das Recht der jungen Volker* („Právo mladých národů“) přišel s ideou „mladých národů“ (kromě Německa jimi byly i Rusko a Amerika) a „starých národů“ (sem patřily především Anglie a Francie). Vyzýval ke spojenectví „mladších“, vitálnějších národů proti britsko-francouzské hegemonii. 6]

Roku 1922 spolu s Heinrichem von Gleichenem a Maxem Hildebert Boehmem vytvořili manifest hnutí *Jungkonservativen* („Mladí konzervativci“) nazvaný *Die neue Front* („Nová fronta“). 7] O rok později pak Moeller van den Bruck vydal své nejznámější dílo, v němž důkladně vyložil svůj světonázor, *Das Dritte Reich* (do angličtiny přeložené jako Německá Třetí říše /Germany's Third Reich/). 8]

Zde Moeller rozlišuje mezi čtyřmi základními politickými pozicemi: revoluční, liberální, reakcionářskou a konzervativní. **Revolucionáři, především komunisté, se odklání od reality svou vírou, že mohou zcela odhodit stranou všechny minulé hodnoty a tradice. Liberalismus pak tento Němec kritizoval za jeho radikální individualismus, jenž se de facto rovná egoismu a rozkladu národů i tradic. Reakcionářům zase vyčítá nereálná očekávání v podobě kompletního oživení forem minulosti a víru, že**

všechno v dřívějších společnostech bylo pozitivní. Konzervatismus podle Moellera všechny tyto tři postoje převyšoval, protože „usiluje o zachování hodnot národa, jak uchováním tradic, které v sobě dosud nesou příležitost k růstu, tak přijetím všech hodnot nových, jež přispívají k životaschopnosti národa“. 9] Jeho „konzervativec“ byl tak v zásadě konzervativcem revolučním.

Marxismus Moeller odmítal pro jeho racionalismus a materialismus, jež označoval za falešné ideologie, jejichž tvůrci a vyznavači neporozuměli té lepší stránce lidských společností a života vůbec. „Socialismus začíná tam, kde marxismus končí“, nechal se slyšet. 10] Vyzýval k vytvoření korporativistického německého socialismu, který by zohlednil význam národní příslušnosti a zabránil tak třídnímu boji.

V politice Moeller vystupoval proti republikánství a tvrdil, že skutečná demokracie znamená účast lidu na utváření vlastního osudu. Monarchii považoval za překonanou a očekával tak etablování nových forem vlády, se silným vůdcem, spojeným s národem. „Potřebujeme vůdce, kteří se cele ztotožní s národem a s jeho osudem“. 11] Tento vůdce založí „Třetí, novou a poslední, Říši“, jež vyřeší politické problémy Německa (zejména otázku populační).

Edgar Julius Jung

S další velkolepou vizí Třetí říše přišel politicky činný intelektuál Edgar Julius Jung, který napsal knihu *Die Herrschaft der Minderwertigen*, (Vláda podřadných), 12] některými označovanou za „bibli neokonzervatismu“. 13] V ní s využitím a syntézou myšlenek Spanna, Schmitta, Pareta i dalších předkládá drtivou kritiku liberalismu.

Jung liberální demokracii zavrhoval coby vládu masy manipulované demagogy a penězi - kvůli její inherentním tendencím směřovat v praxi k plutokracii. Ideje Francouzské revoluce „volnost, rovnost, bratrství“ označil za pro společnost škodlivé, protože plodí individualismus, podle Junga klíčový činitel rozkladu. Marxismus pak považoval za podobně otrávený plod revoluce roku 1789. 14] V konzervativní revoluci viděl restauraci těch základních zákonů a hodnot, bez nichž člověk přetíná svůj svazek s Bohem a přírodou, a nemůže tak vybudovat skutečný řád, který na místo rovnosti postaví přirozené standardy, místo třídního povědomí spravedlivé začlenění do hierarchické společnosti, na místo mechanické volby organickou elity, místo byrokratické nivelace vnitřní zodpovědnost skutečné samosprávy a místo masové prosperity práva hrdého lidu. 15]

Namísto liberálních a marxistických forem si Jung představoval vytvoření nové Říše s korporativistickým hospodářským systémem (blízký středověkému cechovnímu systému), s federálním uspořádáním, jíž by dodávala vnitřní vitalitu křesťanská duchovnost a moc církve, a vládla jí autoritářská monarchie a elita složená z vybraných kvalifikovaných členů. Jak to vyjádřil sám Jung: „Stát coby nejvyšší řád organického společenství musí být aristokracií v nejvyšším a ryzím slova smyslu: vládou nejlepších. Dokonce i demokracie samotná vznikla s tímto ospravedlněním“. 16]

Kritizoval i materialistické pojetí rasy jako „biologický materialismus“ a zdůrazňoval místo něj přednost kulturně-duchovního společenství (takto, a nikoliv biologicky, se mělo podle Junga přistupovat i k řešení židovského problému). Nebyl ani nacionalistou v konvenčním slova smyslu, jelikož mu bylo bližší federální, nadnárodní a panevropské pojetí Říše, jakkoliv v žádném případě nepopíral existenci a význam národa či odlišnosti etnických skupin. Novou říši bylo podle něj třeba vytvořit na „nezničitelných *völkisch* základech, z nichž může vzejít *völkisch* boj“. 17]

Edgaru Jungovi však nestačilo o svých myšlenkách jen psát; měl i nemalé osobní politické ambice: během 20. let a až do roku 1934 aktivně spolupracoval s jednotlivci i stranami, kteří sdíleli jeho konzervativní ideje. 18] Nezbytnost boje byla nedílnou součástí Jungovy filozofie: „Když německý národ uvidí, že v jeho řadách dosud žijí bojovníci, dojde mu, že boj skutečně je tou nejvyšší formou existence. Německý osud si volá mužů, kteří se jej dokáží chopit. Teprve světodějnost totiž vytváří skutečné muže“. 19]

Během své politické činnosti si Jung zošklivil národně socialistické hnutí – jak pro osobní nechuť k Hitlerovi, tak pro své přesvědčení, že tato ideologie je jen dalším plodem moderny, a proto je ideologicky spojená s marxismem i liberalismem. Jung se výrazně angažoval v opoziční činnosti proti NSDAP. Napsal Papenův **Marburský projev**, v němž roku 1934 kritizoval Hitlerovu vládu, za což si „vysloužil“ smrt při událostech Noci dlouhých nožů. 20]

Teoretici úpadku: Spengler a Klages

Oswald Spengler

Nejproslulejším teoretikem úpadku nepochybně je Oswald Spengler, „doktor-prorok“, který ve svém opus magnum *Zánik Západu* předpověděl pád západní vysoké kultury. Podle Spenglera má každá vysoká kultura svou vlastní „duši“ (čímž měl na mysli určující charakter dané kultury) a prochází předpověditelným cyklem zrození, růstu, dovršení, úpadku a zániku, jež připomíná životní cyklus rostliny. 21] Abychom citovali Spenglera:

Kultura se zrodí v okamžiku, kdy se velká duše probudí z praduševního stavu věčně-dětského lidství, vydělí se, tvar z beztvareho, něco omezeného a pomíjivého z bezmezného a setrvalého. Vykvete na půdě jedné přesně vymezené krajiny, na níž zůstane rostlinným způsobem vázána. Kultura umírá, když tato duše uskutečnila plnou sumu svých možností v podobě národů, jazyků, věrouk, umění, států, věd, a tím se opět vrací do praduševna. 22]

Výrazným prvek jeho teorie je dělení na kulturu (*Kultur*) a civilizaci (*Zivilisation*). Kultura označuje počáteční fáze vysoké kultury, pro něž je typický venkovský život, zbožnost, vitalita, vůle k moci a převaha instinktů, zatímco civilizaci popisuje Spengler pokročilá stadia, kdy vrchu nabývá urbanizace, nechuť k náboženství, čistě racionální intelekt, mechanizovaný život a dekadence. Spengler se věnoval především komparaci tří vysokých kultur: „magické“,

klasické a naší západní. Západ, civilizace pokročilé fáze, podle něj brzy čeká konečné imperialistické a „caesaristické“ stadium – coby poslední záblesk před vyhasnutím a zánikem vysoké kultury. 23]

Nejvýraznějším Spenglerovým příspěvkem ke korpusu konzervativní revoluce však je zřejmě jeho teorie „pruského socialismu“ ze stejnojmenného svazku, v níž vyložil své přesvědčení o nutnosti spolupráce konzervativců se socialisty. Spengler se zde snažil ukázat, že pruský charakter – krystalicky německý – je ve své podstatě socialistický. Spengler totiž skutečný socialismus považoval ani ne tak za ekonomickou, jako spíše etickou záležitost. 24]

Tento etický pruský socialismus pro Spenglera znamenal rozvíjení pracovní etiky, kázně, poslušnosti, vědomí povinnosti vůči vyššímu dobru a státu, schopnost sebeobětování a možnost dosáhnout díky nadání jakéhokoliv postavení. Pruský socialismus vytyčoval kurz odlišný od marxismu i liberalismu: marxismus nebyl skutečným socialismem pro svůj materialismus a důraz kladený na třídní boj, což Spengler považoval za neslučitelné s pruským etickým pojetím státu. V protikladu k pruskému socialismu stály dle jeho soudu i liberalismus a kapitalismus, jež neuznávají ideu povinnosti, vyznávají „pirátské zásady“ a nastolily proto vládu peněz. 25]

Ludwig Klages

Ludwig Klages byl o něco méně vlivným teoretikem úpadku, za zmínku však jistě stojí i on. Ve svém díle se tolik nesoustředil na vysoké kultury, ale úpadek Života (kategorie, již stavěl do protikladu k pouhé existenci). Jeho teorie „biocentrismu“ pracuje s dichotomií *Seele* (duše) a *Geist* (duch), dvou v lidském životě vzájemně soupeřících sil psychologických sil. Duši můžeme chápat jako ryzí život, impuls a pocit, zatím ducha bychom mohli ztotožnit s abstraktním intelektem, mechanickým a konceptuálním myšlením, rozumem a vůlí. 26]

Podle této biocentrické teorie byly v prehistorickém období duše s tělem v jednotě, a tak lidé blaženě žili v souladu se zásadami života. Časem však do lidského života začal stále více pronikat duch, následkem čehož začali lidé užívat namísto symbolického konceptuálního myšlení a racionálního intelektu, čímž započal proces oddělení těla od duše. **S pokrokem lidských dějin podle Klagese život stále více ustupuje do pozadí a je duchem ničen v pomalém, ale v konečném účtování nezvratném procesu, který je dovršen kompletní mechanizací a přecivilizovanými lidmi bez duše.** „Stroj už se vysvobodil z lidského područí, přestal být naším služebníkem: to naopak člověk se dnes stal otrokem stroje“, napsal Klages. 27]

Toto poslední stadium je doprovázeno naprostým odcizením se přírodě, ničením životního prostředí, rozšířeným rasovým míšením a absencí skutečného života, jemuž je následkem zničení přírodního světa předpovídán se smrtí lidstva zánik. Klages prohlásil: „... naprosté zničení všeho je nevyhnutelné“. 28]

Spann a jednotný stát

Othmar Spann byl v letech 1919-1938 vlivným profesorem na Rakouské univerzitě ve Vídni. Přes svou nadšenou podporu národního socialismu však o své místo kvůli jistým ideologickým různicím na nátlak režimu přišel. 29] Prosazoval teorii tzv. univerzalizmu (zcela odlišného od toho, co pod tímto pojmem většina lidí představí). Svůj univerzalistický náhled na ekonomiku, politiku, společnost i vědu rozvinul ve své bohaté tvorbě, z níž asi tím nejvýraznějším zůstává dílo *Der wahre Staat* („Skutečný stát“). 30]

Spannův univerzalizmus bychom mohli označit za korporativistickou teorii, jež odmítala individualismus. Abychom tento postoj správně pochopili, musíme si pracovně vymežit i „individualismus“, neboť se často setkáme s odlišnými a někdy dokonce až protikladnými definicemi pojmu; individualismus zde označuje koncept, podle něhož je jednotlivec nejzazším kritériem a žádná supraindividuální realita neexistuje (společnost tedy je pouhou množinou atomů). Čtenáři by si tak měli uvědomit, že se Spann nevymezoval proti hodnotě přisuzované jednotlivci, ale této individualistické ideologii. 31]

Podle univerzalistické teorie tedy jednotlivec existuje jedině uvnitř konkrétního společenství nebo společnosti; celek (tj. společnost) předchází části (jednotlivci), protože části vlastně samy a nezávisle na celku neexistují. 32] Spann napsal: „Zásadní pravda všech společenských věd zní, že ... doopravdy skuteční nejsou jednotlivci, ale celek – a jednotlivci disponují reálnou existencí jen potud, dokud jsou příslušníky celku“. 34]

Dále tvrdí, že společnost a stát nelze zcela oddělit, protože od státu pocházejí práva jednotlivců, rodin i dalších skupin. **Liberalismus, kapitalismus, demokracii i marxistický socialismus Spann všechny odmítal coby individualistické, materialistické a korumpující plody myšlení Francouzské revoluce. Zatímco v minulosti společnost jednotlivce začleňovala do společenství, liberalismus moderního života ji atomizuje.** Spannými slovy „lidstvo žít dokáže s chudobou, protože ta tu s námi vždy byla a bude. Ztráta stavu, existenční nejistota, vykořeněnost a nicota – s tím se však masy takto postižených lidí nedokáží sžít nikdy“. 34] Cestu z moderního rozkladu hledal Spann ve vytvoření nábožensky křesťanského, korporativistického, hierarchického a autoritářského státu, v mnohých ohledech podobném první (tj. Svaté římské) říši. 35]

Poněkud méně známý akademik blízký revolučně konzervativním kruhům, Hans Freyer, zastával obdobné pozice jako Spann a zpochybňoval **ideje i výsledky „osvícenství“, zejména sekularismus, ideu univerzálního rozumu, všeobecného lidství, urbanizace a demokratizace. Alternativu k moderní společnosti spatřoval Freyer v „totálně integrované společnosti“, garantované mocným a nedemokratickým státem.** Kultura, *Volk*, rasa a náboženství by se staly základem společnosti a státu, a tak by došlo k obnově vědomí společenství a sdílených hodnot. I Freyer se stal nacistou ve víře, že toto hnutí pomůže k uskutečnění jeho vizí, později však kvůli podle něj represivnímu charakteru hnutí propadl rozčarování z Třetí říše. 36]

Zehrer a teorie elit

Hans Zehrer patřil k nejvýraznějším přispívatelům a redaktorům „neokonzervativního“

časopisu *Die Tat* („Čin“), a také k zakládajícím členům intelektuální skupiny známé jako *Tat-Kreis*. Zehrer se domníval, že „každé hnutí vzniká jako intelektuální hnutí inteligentní, kvalifikované menšiny, která se kvůli nesouladu toho, co je, s tím co by být mělo, ujímá iniciativy“. 37] Jeho teorie má jisté styčné body s Paretovým konceptem „koloběhu elit“ – věřil totiž, že o zdaru společenského uspořádání i jeho idejích rozhodují právě intelektuálové, tedy ti nejnadanější lidé napříč společenskými třídami.

V Německu tehdy tvořila střední třída, k níž patřil i Zehrer, značnou část obyvatelstva, sužovaly ji však četné, především ekonomické problémy. **Zehrer snil o tom, že středostavovští mladí intelektuálové, jež se snažil oslovit, dokáží nastolit nové politické uspořádání. Tento nový řád by znamenal konec slabé Výmarské republiky a nastolení autoritářské elity, složené převážně z těchto intelektuálů.** Tato elita by se nemusela neustále zodpovídat masám a své příslušníky by vybírala sama na základě jejich osobních kvalit a schopností, bez ohledu na třídní původ či majetek. 38]

Zehrer svou vizi uskutečnit nedokázal, jak kvůli sérii nezdarů snah o ustavení nového zřízení „revolucí shora“, tak kvůli vzestupu NSDAP, jejíž směřování se i přes svou nechuť k vládě politických stran počátkem 30. let pokoušel ovlivnit. Když se mu to nepodařilo, z politického života se stáhnul. Přestože větší část myslitelů konzervativní revoluce nesdílela Zehrerovo přesvědčení, že by vládnoucí elity měly být složeny takřka výhradně z intelektuálů, vesměs se shodovali v tom, že by její řady měly být otevřeny dostatečně zdatným příslušníkům všech stavů a tříd. 39]

Sombart a konzervativní socialismus

Nacionalisticky a konzervativně smýšlející socialisté jako Paul Lensch, Johann Plenge, Werner Sombart, Arthur Moeller van den Bruck nebo Oswald Spengler přišli s novým, národním a konzervativním socialismem. Nesmíme samozřejmě zapomínat, že nemarxistický socialismus měl v Německu dlouhou tradici, k níž patřili i lidé označovaní jako *Kathedersozialisten* („katedroví /akademičtí/ socialisté“), Adolf Stöcker či Ferdinand Tönnies. 40] I Werner Sombart začal svou politickou pouť jako marxista, postupně se mu však marxistická teorie znechutila, protože si uvědomil, že pro lidského ducha i organické společenství je stejně škodlivá jako kapitalismus.

Sombart proslul především svými pracemi o povaze kapitalismu a zejména spojením židovského materialismu s kapitalismem. **Posedlost ziskem, nevybíravé obchodní praktiky, lhostejnost ke kvalitě a „striktně racionální a abstrahující vlastnosti obchodníka“, jež jsou hlavními produkty kapitalismu, ničí „společenství pracujících“ a rozvolňují pouta mezi lidmi, v organické středověké společnosti podstatně pevnější.** 41] Sombart napsal: „Než mohlo dojít ke skutečnému rozvoji kapitalismu, musel být nejprve takřka k nepoznání proměněn přirozený člověk a na jeho místo uveden racionální mechanismus. Dojít muselo také k přehodnocení všech hospodářských hodnot“. 42]

Hlavní Sombartovou výhradou vůči marxismu bylo jeho potlačování všech

náboženských i národních impulzů, stejně jako hodnot vlastních zakořeněné domácí kultuře; cílem marxismu nebylo povznesení lidstva, ale pouhé přizemní „štěstí“. V ostrém kontrastu k marxismu i kapitalismu byl tak Sombart stoupencem německého socialismu, v němž by hospodářská politika byla „řízena korporativisticky“, skončilo by vykořisťování a rozhodovalo se podle hierarchických zásad zájmu blaha celého státu. 43]

Radikalismus a nacionalismus: Jünger a Niekisch

Ernst Jünger

Ernst Jünger vstoupil do obecného povědomí především popisem toho, co vnímal jako pozitivní působení války a bitvy, které důkladně na vlastní kůži poznal za 1. světové války. Jüngerovi se ošklivila buržoazní civilizace se svým pohodlím a bezpečím – považoval ji totiž za slabou a umírající. Sám dával přednost ztvrdzující a „nádherné“ válečné zkušenosti činu a dobrodružství, jež by udělala z buržoazního člověka „vojáka“. Tento typ bojoval „proti věčné utopii míru, usilování o štěstí a dokonalosti“. 44] Krizi a nepokoj německého národa po válce tak Jünger vnímal v zásadě pozitivně.

Ve svém díle *Der Arbeiter* (Dělník), navázal na figuru „vojáka“ nový typ „dělník“, který měl nabýt vlády nad světem po zániku buržoazního uspořádání. Jünger dobře chápal, do jaké míry moderní technika mění svět a jak jednotlivci v mechanizovaném prostředí pozbývají svou svobodu i individualitu. Proto sám vyhlížel společnost, jejíž příslušníci by anonymitu mas a poslušnost státu přijali za svou; její obyvatelstvo by prošlo „totální mobilizací“. 45] Jünger napsal:

Totální mobilizace [...] ; ve válce i míru vyjadřuje tajemný a neúprosný nárok, jemuž náš život ve věku mas a strojů podléhá. Je tak patrné, že každý jednotlivý život se stále jednoznačněji stává životem dělníka; a že jsme po věku válek rytířů, králů a občanů vstoupili do éry válek dělníků. První velké střetnutí 20. století byl předtuchou jak jejich racionální struktury, tak i jejich nemilosrdnosti. 46]

Jüngerovo přijetí techniky ve fázi jeho ideového vývoje charakterizované figurou „dělníka“ se dosti zásadně liší od postoje jeho bratra **Friedricha Georga Jüngera**, který moderní technickou civilizaci naopak tvrdě kritizoval (Ernst se však v tomto ohledu vyvíjel a časem se tak jejich pozice značně sblížily). 47] Myšlení **Ernsta Jüngera** se vyvíjelo, až za 2. světové války dospěl k na první pohled takřka opaku svého někdejšího světového názoru, když velebil mír a individualismus; tato proměna se pochopitelně neobešla bez kritiky některých částí pravice. 48]

Ernst Niekisch

Další pozoruhodnou radikálně nacionalistickou postavou konzervativní revoluce byl **Ernst**

Niekisch, původně komunista, z něhož se postupně stal zakladatel zdánlivě paradoxní směsice německého nacionalismu a ruského komunismu: myšlenkového směru národního bolševismu. Podle zásad této nové doktríny se Niekisch zasazoval o spojenectví sovětského Ruska s Německem proti podmínkám vnucených Německu Versaillskou smlouvou i jako protiváhu kapitalistických a protinacionalistickým západním zemím. Tato menšinová frakce, nenáviděná shodně komunisty i antikomunistickými nacionalisty, ovšem větší ohlas nevyvolala. 49]

Politická teorie: Schmitt a Haushofer

Carl Schmitt

Carl Schmitt byl význačný katolický politický filozof a jurista, který se nesmazatelně zapsal do analýz politického myšlení 20. století a po nastolení Třetí říše také podporoval národně socialistickou vládu. Jeho nejznámějším dílem je *Pojem politična*, napsal ale i další vlivné spisky jako *Politická teologie* či *Krise parlamentní demokracie*.

„Politično“ bylo pro Schmitta pojmem odlišným od politiky v běžném slova smyslu. Vycházelo z dělení na „přítele“ a „nepřítele“. Politično existuje všude tam, kde existuje nepřítel, tedy skupina dostatečně odlišná a s dostatečně odlišnými zájmy, jejíž přítomnost znamená potenciální možnost konfliktu. Do této kategorie mohou spadat skupiny uvnitř i vně státu – koncept tak počítá s válkami států i těmi občanskými. **Obyvatelstvo je možno sjednotit a mobilizovat politickým aktem označení a bojem s nepřítelem.** 50]

Schmitt hájil také institut diktatury, již odlišoval od „tyranie“. Diktaturou nazýval formu vlády ustavenou při „výjimečném stavu“, kdy je na obranu práva třeba obejít zdlouhavé parlamentní procedury. Moc je podle Schmitta vykonávána diktátorským způsobem všude tam, kde jí stát či vůdce užívá nezávisle na souhlasu většiny, ať už jde o „demokratický“ stát či ne. **Suverenita znamená moc rozhodovat při výjimečném stavu, a tak je tedy „suverénem ten, kdo rozhoduje o výjimce“.** 51]

Schmitt kritizoval parlamentní či liberální demokracie také proto, že původní odůvodnění pro zavedení parlamentarismu – tedy že oddělení složek moci a otevřený racionální mezistranický dialog povede k funkčnímu státu – bylo *de facto* vyvráceno realitou stranické politiky, kde straníční předáci, koalice či zájmové skupiny činí programová rozhodnutí bez smysluplnějších debat. **Schmitt také tvrdil, že skutečná demokracie není ta liberální, s rovným přístupem k mnoha skupinám v jednom státě, ale mnohem spíše jednotný a homogenní stát, kde rozhodnutí vůdců vyjadřují vůli jednotného národa.** Jak to Schmitt vyjádřil: „Každá opravdová demokracie se opírá o zásadu, že rovní jsou si rovní, ale s nerovnými rovně nakládáno nebude. Demokracie si tedy žádá v první řadě stejnorodosti a za druhé – pokud tato nutnost nastane – také vymýcení nestejnorodosti“. 52]

Karl Haushofer

Karl Haushofer byl další politický filozof, který proslul zejména svým teoretickým příspěvkem

ke „geopolitice“. Ve svém díle se snažil zlepšit pochopení mezinárodní politiky a politické geografie v Německu. Národy podle něj mají nejen právo bránit své území, ale také jej rozšiřovat a dokonce kolonizovat nové země, zejména v případě přelidnění. Právě v takové situaci se v té době nacházelo Německo, mělo tudíž právo na *Lebensraum* („životní prostor“) pro svůj populační přebytek. **Jako cestu k překonání nadvlády angloamerické mocenské struktury doporučoval Haushofer vytvořit nový systém spojení, v první řadě pak německo-ruské (mohli bychom ho tedy označit za proto-urasianistu).** Haushofer se sice spojil s národními socialisty, jeho myšlenky však geopolitické instituce Třetí říše i kvůli svému nepřátelství k Rusku zavrhnuly. 53]

Ozvěny konzervativní revoluce

Dosah idejí konzervativní revoluce však pochopitelně nebyl ohraničen jen časovým a prostorovým rámcem meziválečného Německa, a jeho vliv na pravicové (a v některých případech i levicové) myšlení je tak celkem jasně patrný dodnes. Kromě očividného vlivu na národní socialismus a – nebudeme-li **Ottu Strassera** počítat ke konzervativní revoluci – jasný otisk idejí Arthura Moellera van den Brucka a Oswalda Spenglera nese také strasserismus. 54]

Očividný vliv Spenglera, Schmitta, Sombarta i Haushofera je patrný u autora *Impéria Francise Parkera Yockeyho* 55] i u slavného italského tradicionalisty **Julia Evoly**, jak zjevně naznačují jeho zásadní díla jako *Lidé mezi troskami* 56] a autobiografická *Cesta rumělků*. 57]

Poněkud aktuálnější intelektuální tendencí, jež v mnohém čerpá z odkazu konzervativní revoluce, pak je evropská Nová pravice. **Armin Mohler**, jehož mnozí řadí jak k Nové pravici, tak konzervativní revoluci, se proslavil právě svým zásadním dílem *Die Konservative Revolution in Deutschland 1918-1932*. 58] Na konzervativní revolucionáře – zejména Schmitta se Spenglerem, ale do jisté míry také Spanna a Sombarta, odkazuje ve své důležité knize *Proti demokracii a rovnosti* chorvatsko-americký politik a diplomat **Tomislav Sunić**. 59]

Jiný intelektuál blízký novopravicovému milieu, **Alexander Jacob**, přeložil Jungovu *Vládu podřadných* a sám také napsal četné práce o různých konzervativních revolucionářích. 60] **Ve světle těchto skutečností se tak jasně ukazuje, že studium dějin a idejí německé konzervativní revoluce nám může přinést mnohé: jde o filozoficky bohatý materiál, v němž lze najít podnětnou argumentaci z konzervativních pozic a který ovlivňuje pravicové myšlení dodnes.**

Poznámky:

1] K Hofmannsthalovu politickému myšlení, viz Paul Gottfried, “Hugo von Hofmannsthal and the Interwar European Right.” *Modern Age*, Vol. 49, č. 4 (podzim 2007), s. 508-19.

2] Hugo von Hofmannsthal, *Das Schrifttum als geistiger Raum der Nation* (Munich, 1927). cit. v Klemens von Klemperer, *Germany's New Conservatism; Its History And Dilemma In The Twentieth Century* (Princeton: Princeton University Press, 1968), s. 9.

- 3] Armin Mohler, *Die Konservative Revolution in Deutschland 1918-1932* (Stuttgart: Friedrich Vorwerk Verlag, 1950).
- 4] Robert Edward Norton, *Secret Germany: Stefan George and his Circle* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2002).
- 5] Klemperer, *Germany's New Conservatism*, s. 102-111.
- 6] Klemperer, *Germany's New Conservatism*, s. 156-159.
- 7] Mohler, *Die Konservative Revolution in Deutschland*, s. 329.
- 8] Arthur Moeller van den Bruck, *Germany's Third Empire* (New York: Howard Fertig, 1971).
- 9] *Ibid.* s. 76.
- 10] *Ibid.* s. 245.
- 11] *Ibid.* s. 227.
- 12] Edgar Julius Jung, *The Rule of the Inferiour*, přel. Alexander Jacob (Lewiston, New York: Edwin Mellon Press, 1995).
- 13] Larry Eugene Jones, "Edgar Julius Jung: The Conservative Revolution in Theory and Practice," *Conference Group for Central European History of the American Historical Association*, vol. 21, vydání 02 (červen 1988), s. 142.
- 14] *Ibid.*
- 15] Edgar J. Jung, *Deutsche über Deutschland* (Munich, 1932), s. 380. Cit. v Klemperer, *Germany's New Conservatism*, s. 121-22.
- 16] Jung, *The Rule of the Inferiour*, s. 138.
- 17] Jung, "Sinndeutung der konservativen Revolution in Deutschland." Cit. v Jones, "Edgar Julius Jung," s. 167. Pro shrnutí Jungovy filozofie, viz: Jones, "Edgar Julius Jung," s. 144-47, 149; Walter Struve, *Elites Against Democracy; Leadership Ideals in Bourgeois Political Thought in Germany, 1890-1933* (Princeton, N.J.: Princeton University, 1973), s. 317-52; a úvod Alexandra Jacoba k *Europa: German Conservative Foreign Policy 1870-1940* (Lanham, MD, USA: University Press of America, 2002), s. 10-16.
- 18] Jones, "Edgar Julius Jung," s. 145-48.
- 19] Jung, *The Rule of the Inferiour*, s. 368.

20] Jones, "Edgar Julius Jung," s. 147–73.

21] Oswald Spengler, *Zánik Západu*, Academia, s. 103.

22] *Ibid.* (s. 106.)

23] *Ibid.* Dobře Spenglerovu teorii shrnuje Tomislav Sunić v *Against Democracy and Equality: The European New Right* (Third Edition. London: Arktos, 2010), s. 91–98.

24] Oswald Spengler, *Selected Essays* (Chicago: Gateway/Henry Regnery, 1967).

25] *Ibid.*

26] Viz: Joe Pryce, "On The Biocentric Metaphysics of Ludwig Klages," *Revalo-Oliver.com*, 2001, http://www.revalo-oliver.com/Writers/Klages/Ludwig_Klages.html, a Lydia Baer, "The Literary Criticism of Ludwig Klages and the Klages School: An Introduction to Biocentric Thought." *The Journal of English and Germanic Philology*, Roč. 40, č. 1 (leden 1941), s. 91–138.

27] Ludwig Klages, *Cosmogonic Reflections*, přel. Joe Pryce, 14. května 2001, <http://www.revalo-oliver.com/Writers/Klages/515.html>, 453.

28] *Ibid.*, <http://www.revalo-oliver.com/Writers/Klages/100.html>, odst. 2.

29] Klemperer, *Germany's New Conservatism*, s. 204–5.

30] Othmar Spann, *Der Wahre Staat* (Leipzig: Verlag von Quelle und Meyer, 1921).

31] Barth Landheer, "Othmar Spann's Social Theories." *Journal of Political Economy*, díl. 39, č. 2 (dub., 1931), s. 239–48.

32] *Ibid.*

33] Spann, cit. v Ernest Mort, "Christian Corporatism." *Modern Age*, Roč. 3, č. 3 (léto 1959), s. 249. http://www.mmisi.org/ma/03_03/mort.pdf.

34] Spann, *Der Wahre Staat*, s. 120. Cit. v Sunić, *Against Democracy and Equality*, s. 163–64.

35] Janek Wasserman, *Black Vienna, Red Vienna: The Struggle for Intellectual and Political Hegemony in Interwar Vienna, 1918–1938* (Saint Louis, Missouri: Washington University, 2010), s. 73–85.

36] Jerry Z. Muller, *The Other God that Failed: Hans Freyer and the Deradicalization of German Conservatism* (Princeton: Princeton University Press, 1988). Jedinou do angličtiny přeloženou Freyerovou je *Theory of Objective Mind*, přel. Steven Grosby (Athens, OH: Ohio

University Press, 1998).

37] Hans Zehrer, "Die Revolution der Intelligenz," *Tat*, XXI (říjen 1929), s. 488. Cit. v Walter Struve, "Hans Zehrer as a Neoconservative Elite Theorist," *The American Historical Review*, Roč. 70, č. 4 (červenec 1965), s. 1035.

38] Struve, "Hans Zehrer as a Neoconservative Elite Theorist."

39] *Ibid.*

40] Klemperer, *Germany's New Conservatism*, s. 57-58. K Tönniesovi, viz Christopher Adair-Toteff, "Ferdinand Tönnies: Utopian Visionary," *Sociological Theory*, Roč. 13, č. 1 (březen 1995), s. 58-65.

41] Alexander Jacob, "German Socialism as an Alternative to Marxism," *The Scorpion*, Issue 21. <http://thescorp.multics.org/21spengler.html>.

42] Werner Sombart, *Economic Life in the Modern Age* (New Brunswick, NJ, and London: Transaction Publishers, 2001), s. 129.

43] Jacob, "German Socialism as an Alternative to Marxism."

44] Ernst Jünger, ed., *Krieg und Krieger* (Berlin, 1930), s. 59. Cit. v Klemperer, *Germany's New Conservatism*, s. 183. Viz také Ernst Jünger's *Storm of Steel*, přel.. Basil Greighton (London: Chatto & Windus, 1929) a *Copse 125* (London: Chatto & Windus, 1930).

45] Klemperer, *Germany's New Conservatism*, s. 185-88.

46] Ernst Jünger, "Total Mobilization," přel. Joel Golb, v *The Heidegger Controversy* (Boston: MIT Press, 1992), s. 129. <http://anarchistwithoutcontent.files.wordpress.com/2010/12/junger-total-mobilization-booklet.pdf>.

47] Alain de Benoist, "Soldier, Worker, Rebel, Anarch: An Introduction to Ernst Jünger," trans. Greg Johnson, *The Occidental Quarterly*, Roč. 8, č. 3 (podzim 2008), s. 52.

48] Julius Evola, *The Path of Cinnabar* (London: Integral Tradition Publishing, 2009), s. 216-21.

49] Klemens von Klemperer, "Towards a Fourth Reich? The History of National Bolshevism v Germany," *The Review of Politics*, Roč. 13, č. 2 (duben 1951), s. 191-210.

[50] Carl Schmitt, *The Concept of the Political*, expanded edition, trans. G. Schwab (Chicago: University of Chicago Press, 2007).

- 51] Carl Schmitt, *Political Theology: Four Chapters on the Concept of Sovereignty*, trans. G. Schwab (Chicago: University of Chicago Press, 2005), s. 1.
- 52] Carl Schmitt, *The Crisis of Parliamentary Democracy*, přel. E. Kennedy, (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1985), s. 9.
- 53] Andrew Gyorgy, "The Geopolitics of War: Total War and Geostrategy." *The Journal of Politics*, Roč. 5, č. 4 (listopad 1943), s. 347-62. Viz také Mohler, *Die Konservative Revolution in Deutschland*, s. 474.
- 54] Otto Strasser, *Hitler and I* (Boston: Houghton Mifflin Co., 1940), s. 38-39.
- 55] Francis Parker Yockey, *Imperium: The Philosophy of History and Politics* (Sausalito, Cal.: Noontide Press, 1962).
- 56] Julius Evola, *Men Among the Ruins* (Rochester, Vt.: Inner Traditions, 2002).
- 57] Evola, *The Path of Cinnabar*, s. 150-55.
- 58] Viz pozn. 3].
- 59] Viz Sunic, *Against Democracy and Equality*, s. 75-98, 159-64.
- 60] Viz Jacob, *Europa; "German Socialism as an Alternative to Marxism"*; Úvod k *Political Ideals* Houstona Stewarta Chamberlaina (Lanham, Md.: University Press of America, 2005).
- Esej Luciana Tudora *The German Conservative Revolution & its Legacy* vyšla na stránkách Counter Currents Publishing 14. srpna 2012.